

7. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

8. Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – К., 1996. – С.24 – 27.

9. Щолокова О. П. Розповідаємо учням про мистецтво: Навчальний посібник для студентів педагогічних університетів / О.П.Щолокова. – К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – 166 с.

УДК 378.016:78.087.68(043)

Коваленко І.Г.

ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття посвячена раскрытию личностно-ориентированного подхода в подготовке будущих преподавателей художественных дисциплин. Рассматриваются основные направления исследования данной проблемы. Раскрываются условия формирования личностных качеств педагогов-музыкантов.

Ключевые слова: методология, личностно ориентированный подход, личность преподавателя.

Article is devoted to a student-centered approach to the training of future teachers of artistic disciplines. The basic directions of research of this problem. Disclose the terms of the formation of the personal qualities of teachers-musicians.

Keywords: methodology, student-oriented approach, the personality of the teacher.

Сутність сучасної підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін полягає у комплексному підході до вирішення завдань мистецької освіти в нових соціально-економічних умовах. Реалізація педагогічного аспекту цього підходу пов'язана з обґрунтуванням цілісної системи загальнонаукових, спеціальних знань, а також встановленням взаємозв'язку людини як суб'єкта діяльності. Проблема формування особистісних якостей майбутніх викладачів мистецьких дисциплін передбачає вибір та обґрунтування науково-методологічних підходів, які об'єднують принципи, способи організації і побудови теоретичної та практичної діяльності та базуються на міждисциплінарних, організаційно-педагогічних, соціальних, соціокультурних та інших аспектах мистецької освіти.

При дослідженні проблеми підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін до фахової діяльності звертаємо увагу на особистісно-зорієнтований підхід, який набув великого значення для впровадження особистісно-зорієнтованих моделей і технологій освіти і виховання. Він знайшов відображення в теоретичних й методичних працях Ш.О. Амонашвілі, В.П. Бездухова, Є.В. Бондаревської, Г.О. Балла, М.М. Борулави, І.Д. Беха, Н.В. Гузій, І.А. Зязюна, А.В. Козир, Є.М. Шиянова та ін. і став методологічною основою формування особистості майбутніх викладачів мистецьких дисциплін.

Методологія є наукою про наукові принципи та методи пізнання. Вона конкретизується стосовно різних сфер практичної та теоретичної діяльності, що виступають загальною системою принципів та підходів до пізнання.

Гуманістичні цінності мистецької освіти зумовлюють зміну авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на особистісно зорієнтовану. Тому важливою умовою підготовки викладачів мистецьких дисциплін стає спрямованість на саморозвиток особистості, самопізнання і професійне самовдосконалення, що яскраво виявляється в особистісно зорієнтованому підході. Він розкриває величезні можливості для становлення, самовдосконалення та розвитку професійно-особистісних якостей особистості, активізації її мотиваційної сфери, реалізації власних здібностей, задатків та індивідуальних властивостей.

Його особливістю є усвідомлене ставлення педагога до студента як до особистості з метою виявлення його творчих можливостей і ефективного розвитку здібностей. Реалізація цього підходу, вважає І.Бех [2], передбачає такі вимоги, як урахування психолого-фізіологічних і вікових особливостей студента, визнання його права бути самим собою, тобто індивідуальністю, котра має свою позицію щодо певних явищ, ситуацій, проблем.

На шляху реформування української системи освіти, підготовки та становлення майбутніх викладачів мистецьких дисциплін дедалі більша увага звертається на його особистісний розвиток. Розглянемо проблему формування особистості як генезис ідей з філософських, психологічних та педагогічних позицій. Національна система освіти ґрунтується на етичній філософії Г.Сковороди та “філософії серця” П.Юркевича. Їхні філософські погляди відображають фундаментальні загальнолюдські цінності, які є національними особливостями українського народу. Г.Сковорода – виразник ідей гуманізму і просвітництва, першим в історії української педагогічної думки освіти висловив думку про важливість урахування природних здібностей особистості. Основне етичне завдання людини, вважав Г.Сковорода [4], полягає в тому, щоб досягти стану рівності з Богом. На його думку, піднятися до Бога людина здатна лише на засадах самопізнання. У своєму вченні про людину філософ-гуманіст акцентує увагу на її внутрішньому духовному стані, оспівуючи внутрішню свободу особистості, її незалежність. Мета людського життя – це “радість серця”, “внутрішній світ”, “міцність душі”. Висуваючи ідею щастя як найвищу мету людського життя, Г.Сковорода створює своє вчення, вважаючи його найважливішою передумовою досягнення людиною щастя, реалізацією дійсно людського способу життя, найвищої насолоди особистості. Людські нахили є природними, підкреслював філософ, кожна людина народилася для якоїсь конкретної і корисної діяльності. Вдосконалити природні здібності допомагає освіта та виховання. Але головний засіб вдосконалення людини – це її самопізнання і власна добровільна “перебудова”, тобто перетворення.

Суть “філософії серця” П.Юркевича [7] полягає в тому, що серце здатне виражати, знаходити і розуміти такі внутрішні (душевні) стани людини, які за високим рівнем своєї духовності недоступні логічному знанню; абстрактне знання стає внутрішнім (душевним, духовним) станом людини не завдяки розуму, а внаслідок проникнення в серце, стає рушієм духовного життя людини.

Людина реалізує себе як особистість тією мірою, якою вона може розвинути і зберегти дану їй від природи унікальність. В умовах художньо-педагогічної освіти студенти певною мірою втрачають свою індивідуальність, орієнтуючись на інших. Іноді вони свідомо відмовляються від власної індивідуальності, нівелюються, що призводить до руйнування особистості. У самоствердженні себе як педагога, як професіонала, як особистості, у ствердженні цінності самого людського буття, реальних почуттів, думок, вчинків проявляється сутність філософської концепції особистісно-зорієнтованого підходу. Як стверджував А.Камю, “людина є мета в собі. І вона є єдиною метою. Якщо вона і бажає бути кимось, то в цьому житті” [5,184]. Філософія освіти, що ґрунтується на засадах екзистенціалізму, має підстави стати методологічною основою особистісно зорієнтованих педагогічних поглядів, згідно яким виховання розглядають як створення умов для саморозвитку і самореалізації особистості, як допомогу майбутньому викладачу у самовизначенні, виборі своєї позиції, усвідомленні прийнятих рішень.

Методологічні засади особистісно-зорієнтованого підходу простежуються у філософії “екзистенціалізму”, де визначається, унікальність, винятковість кожного людського буття, кожної особистості. Цей напрям висвітлено у працях М.Бердяєва, А.Камю, Ж.Сартра, М.Хайдеггера та інших філософів кінця XIX – початку XX століття. Сьогодні екзистенціалізм об’єднує різні філософські концепції, в яких увага зосереджується на особистості як індивідуальності, на досягненні смислу існування людини. Підтвердженням методологічних засад концепції екзистенціалізму є твердження філософів про те, що людина є лише тим, що вона “із себе робить”. Людина існує лише настільки, наскільки реалізує себе. Вона має сама визначитися, сама прийняти рішення. Отже, у фаховому становленні майбутніх викладачів мистецьких дисциплін істотним є формування особистої позиції:

установки, ставлення до професійної художньо-педагогічної діяльності, мистецтва, учнів, самого себе.

Висвітлення особистісно-зорієнтованого підходу до формування особистості буде неповним, якщо не враховувати психічні процеси і стани, які, як відомо, є динамічним відображенням дійсності у різних формах психічних явищ. На основі цього формуються психічні властивості, що можна визначити як стійкі утворення, що забезпечують певний якісно-кількісний рівень психічної діяльності та поведінки, типової для індивіда. Психічні процеси особистості є результатом її індивідуального розвитку, який можна представити рухом від нижчих до вищих, від простих до складніших форм існування та взаємовідносин із середовищем.

Особистісно-зорієнтований підхід, відзначає І.Бех [25], спрямований на реалізацію сутнісної природи суб'єкта, й відповідають цінності служіння, коли основним життєвим ставленням виявляється любов до інших людей. На його думку, це утвердження людини як найвищої цінності, на якій ґрунтуються решта суспільних пріоритетів. Добро стає сутнісним визначенням людини, а істина є лише засобом розвитку її духовності.

Особистісна зорієнтованість педагогічного процесу є важливою особливістю культурологічної парадигми; вона дає змогу розглядати особистість, як повноправного суб'єкта освіти і культури. У вихованні, відзначав К.Ушинський [6], все має ґрунтуватися на особистості вихователя. На його думку, лише особистість може впливати на розвиток і визначення іншої особистості, лише характером можна формувати характер. Для кожного наставника важливими є характер, моральність і переконання.

У 60-ті роки минулого століття особистісно зорієнтований підхід до розвитку педагогічної науки характеризувався постановкою проблем, пов'язаних з формуванням гармонійно розвинутої особистості (М.Гончаров, Ф.Корольов, М.Скаткін, В.Сухомлинський, Г.Філонов). Особливе значення для розвитку форм, змісту і методів художньо-педагогічної освіти мали праці В.Сухомлинського [5], в яких він звертав увагу на гармонійне виховання, формування естетичних почуттів, естетичної культури особистості педагога, вихователя.

З позицій особистісно-зорієнтованого підходу стосовно нашого дослідження, сучасна педагогічна наука виділяє такі складові: ідейність, цілеспрямованість, моральну вихованість, цілісність, активність, оригінальність.

У структурі особистості сучасні педагоги (А.Болгарський, О.Олексюк, М.Ткач) значне місце відводять духовності. Її визначають як різнобічність розвитку духовних потреб та інтересів, що спонукають особистість до активного оволодіння знаннями, наукою, мистецтвом і передбачають великий обсяг знань, умінь, навичок, розвинені здібності, котрі потрібні для творчості в усіх ланках людської діяльності.

Принциповими завданнями особистісно розвивальної вищої освіти є: створення демократичних умов реалізації свободи й прав особистості; рівноправність та взаємна зацікавленість усіх суб'єктів навчання; усвідомлення і прийняття ієрархії системи цінностей. Це сприяє певному розвитку особистісних якостей майбутніх викладачів, адже професійно-особистісні якості майбутнього фахівця є унікальним новоутворенням особистості, що дає змогу досягти високого рівня викладання мистецьких дисциплін.

Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновок, що теоретико-методологічні засади фахової підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін визначають спрямованість навчально-виховного процесу на пошук змісту художньо-педагогічної та музичної діяльності, ставлення до професії, самопізнання і самовдосконалення, розвиток особистості фахівця та його загальної культури. Професійно-особистісні якості викладачів мистецьких дисциплін проявляються в розвитку естетичного та художньо-педагогічного мислення. Разом з тим, досягнення художньо-педагогічного рівня зумовлено багатьма чинниками: метою і змістом підготовки до майбутньої діяльності, цільовими установками особистості; умовами, за яких відбувається її професійне становлення особистості. Завдання викладача – показати студенту шляхи та засоби особистісного розвитку, за допомогою яких можна досягти високого рівня сформованості професійно-особистісних якостей. Визначаючи майбутню діяльність майбутнього викладача мистецьких дисциплін як творчу, слід

спрямувати фахівця на самопізнання, самовдосконалення, реалізуючи у такий спосіб особистісно зорієнтований підхід до освіти.

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч. - метод. вид. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Камю А. Сочинения: В 5-ти т. – Х.: Фолио, 1997, – Т.2: Миф о Сизифе. Недоразумение. Письма к немецкому другу. – 527 с.
4. Сковорода Г.С. Пізнай в собі людину / Пер. М. Кашуба; Пер. поезії В. Войтович – Львів: Світ, 1995. – 187 с.
5. Сухомлинский В.А. Избранные сочинения: В 3 т. – М.: Педагогика, 1981. – Т. 3: Мудрая власть коллектива. – с. 205-394.
6. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения: В. 2-т. Т. 1 / Под ред. А.И. Пискунова. – М.: Педагогика, 1978. – 557 с.
7. Юркевич П.Д. Философские произведения. – М.: Правда, 1990. – 670 с.

УДК 378.064.2: 7.071.2

Кокарева Е.О.

РОЗВИТОК НАВИЧОК НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ У СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

В данной статье изучается проблема развития навыков невербального общения у будущих учителей музыки. Автором рассмотрена сущность и содержание ключевых понятий, очерчены пути развития навыков невербального общения студентов на занятиях по хоровому дирижированию.

В статье предложены этапы и виды работы, которые содействуют развитию у студентов навыков невербального общения, выделены и описаны виды самостоятельной работы для развития навыков невербального общения студентов и специальные задания и упражнения, в большинстве для самостоятельной работы и дальнейшей проверки на занятиях.

Ключевые слова: невербальные способы общения, развитие навыков невербального общения, занятия по хоровому дирижированию.

In this article the problem of development of un verbal intercourse skills is examined for future music masters. An author is consider essence and maintenance of key concepts, outline the ways of development of un verbal intercourse skills of future teachers during the choral conducting.

It is found out, that a future conductor or teacher must purchase skills of un verbal intercourse successfully to carry out the professional functions,. The Un verbal means of intercourse we understand as un verbal forms such as gestures, mimicry, visual contact, pose, gait, case statement, distance observance and others.

The stages of work which assist to development of the students un verbal intercourse skills (armament of students by the certain volume of theoretical knowledge about un verbal intercourse; an increase of students' knowledge about it's methods and organization; the development of students positive motivation in mastering of un verbal intercourse means; practical work on studies) are offered in the article.

For realization of the noted stages it is designated the types of work for teachers and students in a context of this problem (preparation of abstracts and lectures on themes which related to un verbal intercourse; the permanent analysis of un verbal intercourse skills which are used by other ones; the realization of conversations, discussions on the themes of students and teachers un verbal